

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

סיון התשפ"ה
מפטיר רבי ושמחי בת ציון (זכריה ב יד)

פרשת בהעלותך

עלון פרפראות בפרשה וחידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 136 פסוקים = צום, קול, ממון (בגמטריא זאת)

בפרשת בהעלותך 5 מצוות, מתוכן 3 מצוות עשה ו-2 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: פסח שני ביי"ד אייר ■ פסח שני שיאכלו על מצות ומרורים ■ תקיעת חצוצרות במקדש ובמלחמה. **לא תעשה:** שלא להותיר כלום מבשר פסח שני למחרתו ■ שלא לשבור עצם מעצמות פסח שני.

וזה מעשה המנרה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה הוא כמראה אשר הראה י-הוה את משה בן עשה את המנרה. (ח ד) המנורה רומזת לתורה, ואין תורה אלא אור שנאמר (משלי ו כג) **כי נר מצוה ותורה אור** ואמרו חז"ל (בבא בתרא כה ב) הרוצה שיחכים – ידרי, וסימניה מנורה בדרום. תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: **שלוש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין**, אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין – שנאמר: **"אשרי הגבר אשר תסרנו יה ומתורתה תלמדנו"**. ארץ ישראל, דכתיב: **"כי פאשר יסר איש את בנו ה' א-להיה מוסרה"**, וכתב בתורה: **"כי ה' א-להיה מביאך אל ארץ טובה"**. העולם הבא, דכתיב: **"כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר"**. (ברכות ה). **לכאורה קשה** שאמרו חז"ל (ב"ב נג, א) לענין דינא הוא, הנותן בעין יפה נותן, ולמה נתן על ידי יסורין.

אלא לפי שהיסורין ממרקי את החומר ומזככין אותו לקבל דביקות עליו, על כן באו יסורין מדוגמת המתנות, וראה בעיניך כי עול מצרים קדם לעול קבלת התורה כדי שיהיו מורגלים בעול, **פי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים** (ויקרא כה מב) יסורי העבדות היו כדי לקבל מתנות עבודת הש"י על ידי התורה שהיא עול מלכות שמים. **וקודם** מתנת ארץ ישראל קדם ענין טרחם במדבר, כי המדבר היה מדוגמת קדושת ארץ ישראל. רבותינו ז"ל אמרו (עירובין ב, א) המשכן אקרי מקדש, ותכף שעשו איוה חטא נענשו, כענין בירושלים שאמרו (תנחומא פנחס יג) לא לן אדם בירושלים וחטא בידו, (ישעיה א, כ) **צדק יליו ב**ה שהוא משפט צדק, והקב"ה גבה חובו למעט מעט, לקיים (עמוס ג, ב) **רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם**. **וקודם** מתנות עולם הבא מקדים לנו השם יתברך יסורין של ד' גליות, ואז (איכה ד כב) **תם עונותיך ציון לא יוסיף להגלותך**. ובמדרש (מד"ר פר' לך לך מד כא) אברהם אבינו בחר בגליות כדי שינצלו ישראל מגיהנם ויזכו לעולם הבא, והיסורין ממרקי. ובני עליה זוכים שרואים עולמם בעולם הזה. (של"ה)

הא דנתנם תורה על ידי יסורין, לנסות את האדם כי יש לומד תורה לאו משום חיבתה אצלו, אלא כדי לידע מה שיש בעולם העליון והתחתון, כי התורה כולא בה, ואדם כזה אין ראוי לתת לו לב מבין להשיג אמיתות התורה. ובמה יבחן האדם אם לומד לשם שמים משום חיבתה של תורה אצלו או כדי שידע מה שיש בעולם? הנה הוא נבחן בזה, דאם מרוצה לסבול יסורין בעבור להשיג התורה, ה"ז לומד לשם שמים! ואע"פ שהשי"ת יודע לבו של אדם, מנסהו כדי להראות כונת לבו לבית דין של מעלה ולהרבות שכרו. וכן **ארץ ישראל נתת** ע"י יסורין, לנסות את האדם אם לאכלל מפרה ולשפוע מטובה הוא צריך, או אם בעבור קדושתה וקיום המצוות התלויות בה הוא רודף אחריה לשבת בה? ובוזה נבחנו ישראל על ידי היסורין של רבוי המסעות, אם קצים בהם שמע מינה בעבור הנאתם רוצים ליכנס לה, ואם אין קצים בהם מוכח דבעבור קיום רצונו יתברך וקיום מצותיו הם רוצים ליכנס, ולכך כיון שהולכים על פי רצון השי"ת, כי על פי יי יסעו בני ישראל וְעַל פִּי יִי יִתְּנוּ (במדבר ט, ב). לכך אין קצים ברבוי המסעות. וכן **עולם הבא** ששם מקום הנאת האדם במתן שכר של תורה ומצוות, ובזוהי שהשכר הוא לפי ריבוי עסק התורה ומעשה המצוות, ואם האדם יש לו יסורין אינו יכול להרבות בעסק התורה והמצוות, בשביל כדי לקבל שכר וליהנות מהם בעולם הבא ששם הוא מתן השכר, הוא קץ וצר לו ביסורין, כי בזה מתמעט שכרו. ואם הוא עוסק בתורה ומצוות לשם שמים כדי לקיים מצותו יתברך ורצונו, אם שולח לו הקב"ה יסורין ויודע ומאמין כי כך רצונו יתברך לקבל יסורין אלו, אע"פ שהוא מתמעט אצלו שכר עולם הבא, אין צר לו, ואדרבה שמח הוא בזה מפני שהוא מקיים רצונו יתברך בקבלת יסורין אלו על ידי צער הגוף, ונמצא גם עולם הבא המבחן שלה יהיה על ידי יסורין. (בניהו שם) **והנה ידוע מה שאמר רבותינו ז"ל** שלשה נקנים על ידי יסורין והם תורה וארץ ישראל ועולם הבא וילפי לה מקראי (ברכות ה) ולזה אמר אנו אֲמַרְתִּי וְיִסְרֶם בְּיִסְרִין בְּעוֹלָם הַגֶּהֱנִי שִׁיִּתְּסֻקּוּ וְיִרְעוּתָם לְעוֹלָם הַבָּא, כי על ידי היסורין קונים התורה קנין גמור ושלם ואז הרע יתבטל ויתהפך לצירוף ורוע וכמו שנאמר (תהלים צז יא) **אור ורוע לצדיק**. (בן יהודה – עבודה זרה ד.)

ולכאורה יקשה הא אמרו חז"ל בברכות (שם) כל העוסק בתורה יסורים בדלין הימנו, אך הדבר ברור כי כדי להשיג החכמה והתורה קודם שישגי אותה צריך לאדם להיות לו יסורים (אבות ו ד) **פת במלח תאכל וכיוצא להשיג אותה**, אבל אחר שכבר השיגה הוא זוכה שהיסורים בדלים הימנו, וזהו (תהלים כג ד) **שִׁבְטֶךָ וּמִשְׁעֶנְתֶּךָ הִמָּה יִנְחַמְנִי שִׁבְטֶךָ** אלו היסורים שקודם שהשיג התורה, ו**מִשְׁעֶנְתֶּךָ** זו התורה כמה דאת אמר (במדבר כא, יח) **בְּמַחֲקֶךָ בְּמִשְׁעֶנְתָּם** שהשיג, **הִמָּה יִנְחַמְנִי**. (עץ יוסף – שיר השירים רבה ב א)

ויצטק משה אל י-הוה לאמר **א-ל נא רפא נא לה**. (יב יג) מה הטעם שנקט משה רבינו בשם **א-ל**, ולא בשם **הי"ה** שהוא שם **אדני**, שם **אלוה**, שם **אלה"ם**, שם **איה"ה**, שם **שדי**, או שם **צבאו"ת**.

קל וחומר היא המידה הראשונה בפלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן (ספרא ברייתא דרבי ישמעאל), דתנאי: **שלישה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקדוש ברוך הוא עמו**. הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ופירש מן האשה, מאי דרש? נשא קל וחומר בעצמו, אמר: ומה ישראל שלא דברה שכינה עמקו אלא עשה אחת, וקבע לה זמן, אמרה תורה: 'היו נכנים וגו' אל תגשו'. אני, שפיל עשה ונשעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן – על אחת כמה וכמה. (שבת פז). שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן מכוונת כנגד י"ג מידות של רחמים. מרים דיברה לשון הרע על משה על כך שפירש מן האשה, הוי אומר שהיא לא דרשה את הקל וחומר שנשא משה, ולכך נענשה. לכן כאשר בא משה להתפלל עליה נקט במידה הראשונה של רחמים **א-ל**, שהיא כנגד המידה הראשונה במידות התורה הקל וחומר. כדי שתבוא מידה ראשונה ותכפר על מידה ראשונה. (בן יהודה – שבת פז, בני יששכר תשרי יב ד)

מה הטעם שאין לבנות את בית המקדש אלא ביום.

אמר אבנן: מנין שאין בננו בית המקדש בלילה? שצאמר: ובימים הקים את המשכן (ט טו) – ביום מקימו, בלילה אין מקימו. הטעם הוא לפי שגלות מסמלת את הלילה כשעם ישראל בגלות הוא שריו בחשיכה ומצפה בכליון עינים לאורה של הגאולה. הדבר בא ללמדנו שלא ידחק את הקץ, וימהרו לבנות את בית המקדש בעודם שרויים בחשכת הגלות, אלא עליהם להמתין לבואה של הגאולה השלמה, שכבוד ה' יזרח כשחר ע"י אורו של משיח, ורק אז יבנה בית המקדש במהרה בימינו. (בן יהודה – שבועות טו:) כדכתיב (ישעיה נח ח) **אֲזַי יִבְקַע פִּשְׁתָּר אוֹרָךְ**.

שאלות

- א. ויאמרו תרק אף במלשה דבר? הנה הלא גם בנו דבר וישמע? הנה. (יב ב) תרק אף הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.
- ב. פי נתנים נתנים הנה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל רחם בכור פל מפני ישראל לקחתי אתם לי. (ח טו) מה הטעם דכתיב **נתנים נתנים** בכפל לשון.
- ב. הוצאן ויקר ישתט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם. (יא כב) לכאורה קשה וכי לא ידע משה רבינו ע"ה שיש כח ביד הקב"ה לספק צאן בקר ודגי הים לרוב.
- ג. ויאמר? הנה אל משה ואביתו ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף. (יב יד) פרש"י – קל וחמר לשכינה ארבעה עשר יום! אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. לכאורה אין זה קל וחומר שהרי ראוי לשכינה אלף אלפים מאביתו.
- ד. ויאמר אליהם משה עמדי ואשמעה מה יצוה? הנה לכם. (ט ט) בארבעה מקומות משה רבינו נשאל דבר הלכה ושאל את פי ה'. מה הטעם שבפסוק שני ובבנות צלפחד הוא שאל מיד, ואילו במקושוש ובמגדף השתהה קודם ששאל.
- ה. ויאמר? הנה פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ונצאו שלשתם. (יב ז) פרש"י – נגלה עליהם פתאום, והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: 'מים' 'מים'. איתא (מנחות כז:) טבול יום שנכנס לעזרה במזיד חייב כרת. כיצד נכנסו מיד לאוהל מועד והם צריכים הערב שמש.
- ו. רמז בפרשה שצריך להזכיר את שם החולה ושם אמו בתפילה לרפואה שלימה.
- ז. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. (ט ב) היאך הספיקו אהרן ובניו להקריב הפסחים לכל ישראל, וגם קרבן חגיגה הנאכל על השובע.
- ח. כתב הרמב"ן ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים 'ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמר אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח. מה טעם שקראו לימים אלו ימי חנוכה.
- ט. ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגזר לבלתי הקריב את קרבן? הנה במועדו בתוך בני ישראל. (ט ז) לכאורה מה ההווה אמינא שלהם, ואיך יעלה על לבם שיקריבו הפסח ויעשוהו בטומאה, ואנוס רחמנא פטריה. והם בעצמם אמרו **אנחנו טמאים לנפש אדם**.
- ט. דבר אל בני ישראל לאמר איש איש פי יקנה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדחיתכם ועשה פסח ליהנה. (ט י) מהו המרחק מירושלים שהיה בשעת שחיטת הפסח בשעת הנץ החמה שייחשב לו שהוא בדרך רחוקה ועליו להמתין לפסח שני.
- י. מספר הפעמים שנאמרו ליום בפרשה וכנגדם מספר הדורות משלמה עד צדקיה.
- כ. וידבר? הנה אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחמש הראשון לאמר. (ט א) פרש"י – פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד איר; למדת שאין סדר מקדש ומאונח בתורה (ספרי טז; פסחים ו' ע"ב). ולמה לא פתח בזה? מפני שהוא גנותן של ישראל; שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד (ספרי טז) לכאורה מה הרווח בזה שהפרשה נאמרה באיחור הרי בסופו של דבר שתי הפרשות ילמדו על ידינו והגנות תתגלה.
- ל. ויצעק משה אל? הנה לאמר אל נא רפא נא לה. (יב יג) איתא בחז"ל (ברכות לא.) שאסור להגביה קולו בתפלתו. וכן (שם כד:) המגביה קולו בתפלתו הרי זה מגביה השקר. כיצד משה רבינו צעק בקול רם בתפלתו אל ה'.
- מ. ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא. (ט ו) מה הטעם דכתיב ויהי בלשון יחיד וכל הפסוק מדבר בלשון רבים.
- מ. שלושה דברים היו קשים למשה רבינו עד שהראה לו הקב"ה באצבע. וסימנך 'משה'.
- נ. ויעש פן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה באש אשר צוה? הנה את משה. (ח א) פרש"י – להגיד שבחו של אהרן, שלא שנה (ספרי ט). לכאורה מה בא הכתוב להודיע לנו שלא שינה כלום, וכי יכול היה אהרן לשנות את מה שצוה לו הקב"ה.
- ס. ויאמר? הנה אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ונשטריי ולקחת אתם אל אהל מועד והתנצבו שם עמך. (יא טז) מה הטעם שצוה להעמיד שבעים איש ולא שבעים ושנים ויהיו שש לכל שבט.
- ע. וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה הוא פמראה אשר הראה? הנה את משה פן עשה את המנורה. (ח ד) פן עשה כ"ן נרות עשה שלמה ב' המנורות. עשה בגימטריא שלמה. (375) (בעה"ט) מה הטעם שמשה רבינו עשה מנורה אחת בת שבעה קנים ושלמה המלך עשה שבעים נרות בעשרה מנורות.
- פ. אם יקנה נביאכם? הנה במראה אליו אתנדע בחלום אדבר בו. (יב ו) ואמרנו (ברכות נז:) 'חלום אחד מששים לבואה'. לכאורה קשיא מהא דשמואל כי הנה חזי חלמא בישא אמר: (זכריה יב) ונחלמות השנא ידברו. (שם נה:) וכן (שם נה.) שלשה צריכים רחמים: מלך טוב, שנה טובה וחלום טוב.
- צ. והאיש משה ענו? ענין מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. (יב א) כתוב בחז"ל כל מי שהוא עניו אינו מתגלגל. וסימנך צעקתו.
- ק. ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים. (יב טו) פרש"י – זה הפסוק חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה בשקשקו לנאור, שצאמר: ותמצב אחתו מרחק. מספר השעות שחיכו למרים, לפי שמידה טובה מרובה על מידת פורענות.
- ק. רני ושמחי בת ציון כי הניני בא וישכנתי בתוךך נאם? הנה. (זכריה ב יד) [הפטרה זו נקראת בפרשת בהעלותך וכן בשבת א' דחנוכה] מה ההבדל בין רינה לשמחה. וכן בפסוק (ישעיה נה יב) כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון הקררים והגבועות יפצחו לפניכם רנה.
- ר. ויען? הושע בן נון משרת משה מבחרי ויאמר אדני משה פלאם. (יא כח) לכאורה קשה מה הקפיד יהושע כל כך? אדרבה היה לו ליהושע לשמוח שנודעו צדקתם.
- ש. וזה מעשה להם לטהרם הנה עליהם מי חטאת והעבירו מער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו. (ח ז) פרש"י – של אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם. ק"ל (ירושלמי מגילה פ"ג ה"ג) באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה, והכי קאמר לאחר שתעשה הפרה הנה עליהם מי חטאת. כיצד היו הלויים שרים ביום שהוקם המשכן ורק למחרת נשרפה הפרה, והם היו טמאי מתים.
- ת. ביום ההוא נאם? הנה צ-באות תקראו איש לרעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה. (זכריה ג י) פירות אלו הינם משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. מה הטעם שנקט דווקא גפן ותאנה, יותר מפירות אחרים שאף בהם נשתבחה הארץ. וכן בפסוק (מ"א ה ה) ונשב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו מדן ועד באר שבעה כל מי שלמה. וכן בפסוק (מכה ד ד) ונשב איש תחת גפנו ותחת תאנתו ואין מקריד פי פי? הנה צ-באות דבר.

תשובות

- א. אבות העולם אברהם יצחק ויעקב גם עמהם דיבר ה' ולא פירשו מפריה ורביה. (מושב זקנים, אונים לתורה בשם ספרי) *
- ב. בני ישראל **נִתְּנִים** לקב"ה, ו**נִתְּנִים** מאת הקב"ה לאהרן. (החזקוני) א"נ **נִתְּנִים** מעצמם שנתנו את עצמם לעבודתי כמו שהעיד באמרו (שמות לב כו) **מִי לִי-הָיָה אֱלֹהֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי**. ו**נִתְּנִים** גם כן מתוך בני ישראל שיתנו מחיית הלויים במעשר ראשון חלף עבודתם למען תהיה עבודתי נעשית בין כולם. (ספורנו) א"נ **נִתְּנִים** הם **נִתְּנִים** בניהם. (ראב"ע) א"נ מתוך שהיו **נִתְּנִים**, שנתנו נפשם על מעשה העגל, **נִתְּנִים הָיָה לִי**. (רבינו בחיי)
- ב. בשר תאווה נאסר להם כי אם על ידי הקרבה, ואין כאן אלא ג' כהנים אהרן ובניו, ואם כן יבואו לידי נותר כיון שלא יספיקו לאכול את הכל. **אם את כל דְּגֵי הַיָּם בְּנִיחוּתָא וַיִּצְאָ לָהֶם דָּאִין צְרִיכִים שְׁחִיטָה**. ואמר **הֲיָדָה תִּקְרָא** שאתן בשר שלא יצטרך הקרבה וזהו השליו שאין מביאין ממנו קרבן. (פני דוד)
- א"נ לפי שמשה חשב שלא יחדש השם את או מופת כי אם להצדיק נביאיו. (א"ע) שהרי היו מבני ישראל שלא היו ראויים לניסים כמו שבט דן 'שהיו נוסעין באחרונה, והיה בהם זהוהי הלב, שהיו זונים אחר פסלו של מיכה שהוציאו עמהם ממצרים, ולפיכך היה הענן פולטם'. (שכל טוב בוכר) שמות יז ד"ה ח)
- ג. ג' שותפים באדם – הקב"ה אביו ואמו. ה' דברים באים מכה האב, ה' דברים באים מכה האם. והקב"ה נותן בו עשרה דברים שהם כפליים מן האב. לפיכך אמרו ק"ו לשכינה ארבעה עשר ימים. (הרא"ש) *
- ד. דיני נפשות השתהה משה לפי ללמד את עם ישראל (אבות א א) הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין לִכְךָ הִשְׁתַּהֲהָ עַד שֶׁבִירַר הַדְּבָרִים הֵיטֵב עַד שֶׁשָּׂאֵל. (תרגום יונתן)
- ה. הוראת שעה היא – התיר להם הקב"ה להיכנס לאוהל מועד אע"פ שלא העריב השמש. ואהרן ומרים הלכו קודם לטבול את עצמם וחיכה משה עליהם כדי לצאת שלשתם בבית אחת. (אונים לתורה)
- ו. **וַיַּעֲקֹב מִשָּׁה אֶל י-הוָה לֵאמֹר אֵל נָא רָפָא נָא לָהּ**. (יב יג) אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חֲסֵדָא: כָּל הַמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבִירוֹ - אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, שְׁנֵאמַר: 'אֵל נָא רָפָא נָא לָהּ', וְלֹא קִמְדָּר שְׁמָה דְּמָרִים. כתב המגן אברהם (בשם המהרי"ל - או"ח קט א) הני מילי בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו. ומנהג קהילות רבות להוסיף ולהזכיר גם את שם האם 'פלוגי בן פלוגי'. מנהג זה של פירוש שם החולה ושם האם, נרמז בדברי משה כאן, שהרי **רָפָא נָא בְּגִימַטְרִיא מְרִים - יוֹכֵבֵד (332)** (דגל מחנה אפרים) *
- ז. זרים שוחטים ומשה אהרן ובניו מקבלים הדם וגומרים העבודה. ואמרינן (זבחים קא:) משה כהן גדול היה וחולק בקדשי הקדשים. והיו להם כבשים גדולים כשהיו נושאים אותם במוטות היו רגליהם נגרים בארץ, והיו שוחטים מהם מעט לצורך פסחיהם והיה מגיע לכל אחד מן ישראל כזית אכילה. (מושב זקנים) *
- ח. ח. **נִרְוֹת וְהַלֵּכָה כְּבִית הַלֵּל ר"ת חֲנוּכָה** – לפי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בדין נרות חנוכה, בית שמאי אומרים: יום ראשון מקליק שְׁמֵנָה, מִכָּאן וְאֵילָף פֻּתַּח הַזֵּלֶךְ. ובית הלל אומרים: יום ראשון מקליק אחת. מִכָּאן וְאֵילָף מוֹסִיף הַזֵּלֶךְ. (שבת כא:), והלכה כבית הלל. כמו"כ **חֲנוּ כ"ה** ר"ת **חֲנוּכָה**, היינו כשחנו היוונים בירושלים וחסמונים היה כ"ה בכסליו. (מעם לועז)
- ט. טומאה הותרה בציבור – והיו סבורים דכתיב (במדבר ט ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בַּמּוֹעֵד דְּרִשְׁנָן אֶפִּילוּ בְּטוֹמְאָה. ואינו כן דאפילו טומאה דחיה דווקא בציבור אבל ביחיד לא. הה"ד (ט י) **אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טֹמֵא לִנְפֹשׁ**. איש נדחה לקסח שְׁנִי, וְאֵין צִיבּוֹר נִדְחִין לְקֶסֶח שְׁנִי. (פסחים יט) (הרא"ש)
- ט. ט"ו מילין – שאז בוודאי לא יוכל לבוא לירושלים בשעת שחיטת הפסח. (רמב"ם פ"א מהל' קרבן הפסח)
- י. י"ח פעמים נאמרו ליום בפרשה כנגד י"ח דורות משלמה עד צדקיה. (הרוקח)
- כ. כבוד הבריות קמ"ל – דקדקה התורה בכבודם שגם אם צריך לכתוב גנותם צריך להשתדל להקטין אותו ולדחות אותו, שהרי טבעו של אדם הוא שכלל והוא קרוב לתחלת הספר הוא לומד אותו יותר בעיון, לכך דוחה התורה ומאחרת מעט פרשה זו כדי לשמור על כבודם. (מדשן ביתך בשם רבי ירוחם ליוואויץ)
- ל. לימוד הוא לעם ישראל שדרך ארץ לומר שנים או שלושה דברי תחנונים קודם בקשת התפילה, ובאופן שבא ללמד איזה דין והלכה מותר להתפלל בקול ולצוק. **א"נ** מה שאמר הפסוק **וַיַּעֲקֹב** אין הכוונה שצחק בפיו בקול רם, אלא כוונת הפסוק על צעקת הלב, שבתחילה צחק משה בלבו אל ה', ואחר כך התפלל. (זרע שמשון) **א"נ** מפני צעקתיה ואנחותיה של מרים לא יכול היה להשמיע תפילתו לאזניו עד שהתפלל בצעקה. (אונים לתורה)
- מ. מִיִּשְׂרָאֵל לבדו היה מטמא לנדב, וְאֵלֶּצֶן לבדו היה מטמא לאביהוא. לכך כתיב **וַיְהִי בַלְשׁוֹן יחיד**. (פנח רזא, הרוקח)
- מ. מנורה, שרצים, החודש – היו קשין לו למשה רבינו עד שהראה לו הקב"ה באצבעו (מנחות כט.) וסימנך **'משה'** (מראית העין שם) וי"א אף הלכות שחיטה. *
- נ. נס נעשה בנר המערבי הוא הנר האמצעי שהיה הולך ודולק כל הלילה וכל היום, אע"פ שהשמן בו היה כשיעור השמן שבשאר הנרות חצי לוג. ומאותו הנר שנשא דלוק היו מדליקין את שאר הנרות בלילה השני. שבחו את אהרן קמ"ל שכל זמן שהיה חי נעשה נס ובזכותו לא כבה הנר המערבי מעולם והיה מוצא אותו דלוק תמיד. (אש דת פ' תצוה) **א"נ** לפי שהנר המערבי הוא כנגד משה רבינו והוא הנר החשוב שבכולם, שהרי שבעת הנרות רמז לשבעת האבות אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה. היה אפשר לחשוב שאהרן יתבייש להדליק הנרות שהרי בזה גילה שהוא פחות במעלה מאחיו. וזהו שִׁבְחָהוּ שֶׁל אֶהֱרֹן, שאע"פ שהנר שלו חמישי ושל משה רביעי שִׁבְחָהוּ. (מעם לועז בשם זרע ברך) *
- ס. סביב המשכן העמידים ממזרח למערב שלושים אמות, וכן ממערב למזרח, נמצא שבשני צידי המשכן עמדו ששים, ורוחב המשכן מצפון לדרום היה עשר אמה לשם העמיד העשרה ובצד המזרחי שם היה פתוח עמד משה לבדו. וגברא באמתא יתיב. (מושב זקנים) **א"נ** כנגד שבעים אמות יעמדו זכות שבעים סנהדרין, וכנגד **בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יִרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרֵימָה** וכנגד ע' ימים טובים לישראל בשנה, וע' שמות לקב"ה, ושבעים פנים לתורה, וע' שמות לישראל, וע' לירושלים, ולמעלה ע' מלאכים ומיכאל השר על גביהם. (ר' יהודה החסיד)
- ע. עקר משה מן העולם שבע אומות, דכתיב (דברים ז א) **וַיִּשְׁלַח גוֹיִם רַבִּים מִמִּצְרַיִם וְהִגְרָשְׁתָּם וְהִתְרַבְּתָּ וְהִתְקַדְּשְׁתָּ וְהִתְקַדְּשְׁתָּ שְׁבַע גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ**. לכך עשה מנורה בת ז' קנים. אבל שלמה ששלט על כל שבעים האומות דכתיב (מ"א ה א) **וַיִּשְׁלַח הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמְּמַלְכוֹת** עשה המנורה של שבעים נרות. משה היה הכרח לכבות נרם של שבעה שרים ושלמה היה צריך לכבות אורם של ע' אומות. (מושב זקנים, זרע ברך)
- פ. פתרון החלום הולך אחר הפה. כדאמרינן (ברכות נה:) עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה פוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הֵיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, פֶּעַם אַחַת חֲלֵמְתִי חֲלוֹם וְחֲלֵמְתִי אֶצֶל פּוֹלֵם, וּמָה שִׁפְטָר לִי זֶה לֹא פֶתַר לִי זֶה, וְכֹלָם נִתְקַיְּמוּ בִּי. לְקַיֵּם מַה שִׁנְאָמַר: 'כָּל הַחֲלוֹמוֹת הַזֵּלֶכֶם אֶחָד הֵפֶה'. *
- צ. צדיק, עניו, קרבן, תפילה, וידוי ר"ת **צַדִּיקוּתוֹ**. (ילקוט בשם ספר התמנה המיוחס לרבי נחמיה בן הקנה ולרבי ישמעאל) וכתוב (שמות כב כב) **שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַדִּיקוֹתוֹ**.
- ק. קס"ו שעות חיכו למרים. והיא המתנה למשה שליש שעה (20 דק) ומידה טובה מרובה על מידת פורענות ת"ק. הרי ת"ק פעמים שליש שעה הם קס"ו שעות. (הרוקח) (כ 10.000 דקות) [וכן איתא בתוס סוטה יא. דהיינו שליש שעה]
- ק. קבועה היא השמחה כמו (דברים טז טו) **וְהִתִּיתָ אֶת שְׁמִיחַת יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְשִׂמְחִים** שמחה תמידית (תהלים קיג) **אִם הִכְנִים שְׁמִיחָה**. רינה הוא על שמחה מחודשת כמו (ישעיה כו יט) **הַקִּיצוּ וְרַגְנוּ שִׂכְנֵי עֶפְרָיִם**, (משלי יא י) **וּבְאֵבֶד רִשְׁעִים רָנָה**. ולזה אמר רַבִּי כִּנְגֵד הַגִּנִּי בָּא שהיא שמחה מתחדשת, וְשִׂמְחָתָהּ הוא כנגד **וְשִׂכְנֵי בִתּוֹכָהּ** בקביעות. (טעמא דקרא)
- ר. רשות לא נטלו ממשא וגם היו חוץ לאהל מועד, וכל הנביאים שנתבאו באהל מועד נטלו רשות ממשא שנאמר (יא טו) **וְלִקְחַתְּ אִתָּם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְקַבְּלוּ שָׁם עִמָּךְ**. והשיב משה וימי יתן **כָּל עַם י-הוָה נְבִיאִים** בין באהל מועד בין חוצה לו רק יקל מעלי המשא. (פנח רזא) *
- ש. שמן המשחה והדם אשר על המזבח טהרו אותם, כעין דאמרינן באהרן ובניו (וימא ד.) **בְּמִלּוֹאִים דָּם, הָקָא מִים, אֲמַרְתָּ: נִכְסְנוּ מִים פִּתַּח דָּם**. (החזקוני) ובלקח טוב כתב שהיזו על הלויים כאשר הם נפקדו, דהיינו בא' באייר, לפי שכל ענייני מנין העם החלו אז.
- ת. תורה היו רגילים ללמוד תחת התאנה. כמ"ש (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ה) רבי עקיבה וחבורתיה הוו יתבין לעיי באורייתא תחות הדא תאינה והוה מרא דתאינתא קריין ולקט לה בכל יום. וגפן הוא הפרת הכי נאח מכל הפירות ולכן בביכורים נותנים אותו למעלה מכולן. לכן קאמר **תִּקְרָא אִישׁ לְרַעְהוּ אֶל תַּחַת גִּפֶּן** לאכול מפירותיה וְאֵל תַּחַת תְּאֵנָה ללמוד תורה תחתיה. (טעמא דקרא)

